

תיקון חברתי לא יכול להגיע ללא תיקון אישי. אנו רגילים לחלק את החיובים של התורה ל"בין אדם למקום" ו"בין אדם לחברו". אבל "לא תחמוד" מלמד אותנו על קטגוריה שלישית: בין אדם לעצמו. אדם נדרש לא רק למלא את חובותיו כלפי האלוהים או כלפי החברה, אלא גם כלפי עצמו. עליו לשאוף להיות באופן שלם עם עצמו, לא לבקש לעצמו מה ששייך לאחרים, ולהיות שמח בחלקו. עליו לעבוד על מידותיו שלו, לחתור לשלמות פנימית, ורק כך ניתן יהיה לבסס חברת מופת. להפקיר אדם ליצרים ולתאוות שלו, בלא עבודה פנימית, יוביל בסופו של דבר להשחתת החברה כולה.

כך אנו מקבלים מבנה מרהיב של עשרת הדברות. הדברות פותחות בהכרה באלוהים ומעצבות את היחס הראוי אליו. משם הן עוברות ליחסי אדם והוריו, שהם הגורם הממצע בין אדם למקום ובין אדם לחברו. משם פונות הדברות אל יחסי האדם והחברה שבה הוא חי, והן מסיימות ביחס האדם לעצמו. לפנינו תיקון כולל של חיי האדם – מסע של תיקון רוחני ומוסרי מאלוהים, דרך המשפחה והחברה, ועד האדם עצמו.

על פי הרמב"ם, זהו הסימן לאלוהיותה של התורה. כל תורה אנושית, לדבריו, יכולה להיות גבוהה וחשובה, אבל היא תתמקד בממדים מסוימים של החיים. רק תורה אלוהית מציעה תיקון כולל של חיי האדם – שלמות הדעת ושלמות הגוף, שלמות הנפש ושלמות החברה. עשרת הדברות, שהן תמצית התורה כולה, ממחישות זאת היטב.

זו הקריאה החשובה שיש לעשרת הדברות לעולם המערבי של ימינו. מדינות דמוקרטיות מקדשות את החופש של האדם, אך החופש המוחלט הזה, שבא ללא כל ריסון פנימי, וללא שאיפה לקדושה ושלמות עצמית, מביא לא פעם לשיבוש טוטלי של סדרי החיים הטבעיים, ובסופו של דבר לשעבוד עמוק של

מצוות שבין אדם לעצמו

עשרת הדיברות נחשבים עד היום, ובצדק, לאחד משיאי החקיקה הערכית-מוסרית שידע העולם. האיסור על רצח, גזל, שקר וניאוף, החובה לכבד הורים ולספק מנוחה לכל האנשים במהלך יום אחד בשבוע, וגם להאמין באלוהים שהביא לעולם את בשורת החירות – כל אלה הנם חיובים אלמנטריים לכינון חברה ישרה וצודקת. לא לחינם עד היום עשרת הדברות מתנוססים במקומות רבים בעולם – מבתי משפט בארצות הברית ועד בית הלורדים באנגליה.

ואולם, נדמה שיש חריג אחד מבחינה זו מביין כלל הדברות – הדיבר האחרון "לא תחמוד". כשאדם חומד את ממונו, נכסיו או אשתו של חברו, הוא לא פוגע באף גורם אחר בחברה (כל זאת בהנחה שהחימוד לא הביא אותו לידי גזל או ניאוף, האסורים מצד עצמם). הוא בסך הכל מרגיש דברים בליבו, ואילו החברה יכולה להמשיך להתנהל באופן ישר, שוויוני, מכבד וצודק. ואף על פי כן, התורה אסרה על האדם לא רק לקחת שלא ביושר את נכסי חברו אלא בכלל לא לחמוד אותם. מדוע?

דומני שכאן טמון אחד היסודות החשובים של התורה כולה:

החברה לבעלי הכוח והשליטה. חופש אמיתי לא יכול להתקיים ללא ריסון פנימי של האדם כלפי עצמו. החירות מבית עבדים, הכתובה בדיבר הראשון, לא יכולה להתממש ללא ה"לא תחמוד" הכתוב בדיבר האחרון.

שכן בן חורין אמיתי איננו רק זה שלא כפוף לאדם אחר; אלא גם ובעיקר זה שלא רוצה להיות כמו אדם אחר. זהו אדם שעושה את הישר והנכון מכוח דעתו ובחירתו החופשית. זהו אדם שלא נכנע לתכתיבי האופנה, לא מעריץ סלבריטאים ולא מקנא במפורסמים. אדם ששלם בפנימיותו, שמצב רוחו לא תלוי במה שיש לו אלא במי שהוא. דומה, שלעולם המערבי יש עוד דרך ארוכה עד שיגיע לחירות הזו.